

ב ח צ ר ה מ ט ר ה

כידוע נמנה הנשיא המנוח שז"ר, עוה בשמו הקודם רובשוב, עם ראשונים, שחייבו את זרמי המיסטיקה היהודית, ולא רק שנתנו לה זכות-אזרח בהיסטוריה היהודית אלא אף ראו בה כיסופים מובהקים לגאולה, גאולת אדם, עם ועולם כאחד. הוא מספר שאת תע-לומת חייהם של ההמונים למד לא מספרי ההיסטוריה אלא מן המקורות עצמם. דברי-ימי העם היהודי היו קורותיהם של רבנים ופרנסים ומנהיגים, כמקובל בעולם בכלל. שז"ר, אם בתוקף חסידות חב"דית, שקיבל מסבו, ואם בתוקף התלהבות ציונית-סוציאליסטית, חתר להיכרות עמוקה יותר הקיום הממשי של המוני היהודים. עם זאת גילה את צפוני לבם של ראשי קהילות, וכך הוא מספר על מנשה בן ישראל, שהשתדל להחזיר את בני עמו לאנגליה לאחר שגורשו משם, ואחת מטענותיו לפני השליטים הבריטיים היתה שאיסור הפניסה מעכב את ביאת המשיח, שהרי על היהודים להיות מפוזרים ונפוצים בכל הארצות, כתנאי לגאולתם. מכוח תכונות ה"מגיד" שבו היה שז"ר ("שליח דרבנו") של התנועה הציונית-סוציאליסטית, חוצב-להבות בנאומיו ובדרשו-תיו. אך ייעודו היה אולי להיות חוקר עברה של היהדות. בסגנונו המיוחד היו רכיבים ישנים של ספרות חסידים, פייטנים מקובלים, והיו בו יסודות "משכיליים", מליציים ומודרניים. הוא ידע למזג את כל אלה ולהפיק מהם הבעה עברית שרשית, ונמלצת בלי מלאכותיות של מליצות. כמה פעמים סיפר, בעל-פה ובכתב, על התרשמותו מדברייהם ומצורת דבריהם של ה"מגידים", שהיו מבקרים בעיירות יהודיות ודורשים בענייני מוסר ויראת-שמיים. בנערותו שבו את לבו, ואילו הקדים להינלד בעשרות-שנים אולי היה אף הוא אחד מהם.

י. פ.

* זלמן שזר: בחצר המטרה / דברים על האומה והארץ, תרע"ה—תש"ח; הספריה הציונית על-יד הנהלת ההסתדרות הציונית, ירושלים, 1974; 394 עמ'.

רים אמורים, אלא גם במחיר האחר ששולם בבעיה הערבית. אין ישראל המדינה היחידה בעולם שנוסדה במקום-מושבה של אוכי-לוסיה אחרת (אף שהיא היחידה אשר לה שרשים היסטוריים הקודמים להימצאותה של האוכלוסיה האחרת במקום). וכי האמריקאים או האוסטרלים תוהים על זכות קיומם? אין זה אלא סימן למופרעות עמוקה ששררה ביה באותה השקפת-עולם הרואה את החיים מתוחים בין קטבים חדים של מותר ואסור.

אילו היה אתנו המנוח י.ל. מאגנס, ודאי היה בן-עזר מכבדו בראיון. זכורים דברים שאמר מאגנס בנאום שנשא בפתחת אחת משנות-הלימודים על הר-הצופים, בעצם ימי מלחמת-העולם השניה. אם הגשמת "המפעל הציוני" מחייבת עימות עם הערבים ופגיעה בהם, מוטב לוותר על רעיון המפעל הזה בכלל—כך הכריז. היום מוכן ארנסט סימון לומר שטעה בדבר המדינה הדו-לאומית, אך באותן שנות המנדט נכתבו עשרות ספרים בידי אנגלים ששהו תקופה מסוימת בארץ-ישראל והם מעידים בבירור שמחברייהם הבינו יפה מאד את המתרחש, ובפרט ראו שהתהליך מוביל לעימות עקוב-דמים. עכשיו בא בן-עזר ושואל את המרואיינים על "מחיר הציונות" כאילו היתה אי-פעם אפשרות לא לשלם "מחיר" זה, וכאילו עכשיו יש דרך לחדול מלשלם את המחיר, אלא אם כן מפנים את המקום לאלתר. האם ראיית דברים מהירהורי-הלב עבודה אינטלקטואלית תיקרא?

שם הספר לקוח מדברי הנביא עמוס על השאננים בציון. משתמע כביכול שיש איזו גדולה נשגבה בעצם ההתיסרות האפיינית לאינטלקטואל. כאילו רע הדבר אם אדם בוטח בעצמו ובצדקתו. איזו חברה היא המכירת יחיד-סגולה בפניו המפוקפק "איש-מצפון"!

קאנט כתב באנתרופולוגיה שלו שהלהיטות אחר המוחלט היא בגדר מחלת-נפש. הוא התכוון למוחלט המיטאפיזי, ואולי נכונים דבריו גם לגבי הלהיטות אחר אמיתות מוחלטות במוסר.

ג. ו.